

Республика күніне орайластырылған және ҚР ҰҒА академигі,
заң ғылымдарының докторы, профессор

СУЛТАН САРТАЙҰЛЫ САРТАЕВТЫ еске алуға арналған
**«ҚАЗАҚСТАННЫҢ ДЕМОКРАТИЯЛЫҚ МЕМЛЕКЕТ РЕТІНДЕГІ
КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ДАМУЫ: ТЕОРИЯ ЖӘНЕ ПРАКТИКА»**

тақырыбындағы халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның

МАТЕРИАЛДАРЫ

Конференция әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың 90 жылдығын мерекелеу аясында өткізілді

21 қазан 2023 ж.

МАТЕРИАЛЫ

Международной научно-практической конференции на тему

**«КОНСТИТУЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ КАЗАХСТАНА КАК
ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО ГОСУДАРСТВА: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА»,**

приуроченной Дню Республики и посвященной памяти академика НАН РК,

доктора юридических наук, профессора

СУЛТАН САРТАЕВИЧА САРТАЕВА

Конференция проводилась в рамках празднования

90-летия КазНУ им. аль-Фараби

21 октября 2023 г.

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ ЗАҢ ФАКУЛЬТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЬ-ФАРАБИ

ЮРИДИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Республика күніне орайластырылған және ҚР ҰҒА академигі,
заң ғылымдарының докторы, профессор
СҰЛТАН САРТАЙҰЛЫ САРТАЕВТЫ
еске алуға арналған «Қазақстанның демократиялық мемлекет ретіндегі
конституциялық дамуы: теория және практика» тақырыбындағы
халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның
МАТЕРИАЛДАРЫ

Конференция әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың
90 жылдығын мерекелеу аясында өткізілді

(ИРН 14871865 «Қазіргі кезеңде Қазақстан Республикасында парасаттылықты
қалыптастырудың саяси-құқықтық мәселелері» деген жоба аясында дайындалды)

21 қазан 2023 ж.

МАТЕРИАЛЫ

Международной научно-практической конференции на тему
«Конституционное развитие Казахстана как демократического государства:
теория и практика», приуроченной Дню Республики и посвященной памяти
академика НАН РК, доктора юридических наук, профессора
СУЛТАН САРТАЕВИЧА САРТАЕВА

Конференция проводилась в рамках празднования
90-летия КазНУ им. аль-Фараби

(В рамках грантового проекта ИРН14871865 «Политико-правовые проблемы
формирования добропорядочности в Республике Казахстан
в современный период»)

21 октября 2023 г.

Алматы
«Қазақ университеті»
2024

ӘОЖ 342.4(574)
КБЖ 67.400.1(5Каз)
Р 40

Редакция алқасы:

Байдельдинов Д.Л., Ибраева А.С., Усеинова К.Р.,
Турсынқулова Д.А., Сманова А.Б., Мереке А.

Р 40 **Республика күніне** орайластырылған және ҚР ҰҒА академигі, заң ғылымдарының докторы, профессор Сұлтан Сартайұлы Сартаевты еске алуға арналған «Қазақстанның демократиялық мемлекет ретіндегі конституциялық дамуы: теория және практика» тақырыбындағы халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның жинағы = Сборник статей международной научно-практической конференции на тему «Конституционное развитие Казахстана как демократического государства: теория и практика», приуроченной ко Дню Республики и посвященной памяти академика НАН РК, доктора юридических наук, профессора Султан Сартаевича Сартаева. – Алматы: Қазақ университеті, 2023. – 312 б.

ISBN 978-601-04-6607-4

Бұл жинаққа отандық және шетелдік алдыңғы қатарлы ғалымдардың, Қазақстан Республикасының орталық мемлекеттік билік және басқару органдары өкілдерінің, сондай-ақ ЖОО оқытушылары мен докторанттарының конференцияда жасаған ғылыми баяндамалары кірді.

Басылым заң университеттері мен факультеттерінің ғылыми қызметкерлеріне, оқытушыларына, докторанттарына, магистранттары мен студенттеріне, сондай-ақ мемлекеттік билік және басқару органдарының қызметкерлері мен заңгерлерге арналған.

Баяндамалар мен мақалалардың авторлары фактілер мен цитаталар дәлдігіне, сондай-ақ статистикалық ақпараттың дұрыстығына жауап береді. Баяндамалар мен мақалалардың тезистерінде баяндалған тұжырымдамалар, бағалаулар мен пайымдаулар авторлардың көзқарасын ғана көрсетеді және конференцияны ұйымдастырушылардың ресми ұстанымы ретінде қарастырыла алмайды.

В данном сборнике опубликованы научные доклады и выступления на конференции ведущих отечественных и зарубежных ученых, представителей центральных органов государственной власти и управления Республики Казахстан, а также преподавателей, докторантов и магистрантов вузов.

Издание адресовано научным работникам, преподавателям, докторантам, магистрантам и студентам юридических вузов и факультетов, а также работникам органов государственной власти и управления и практикующим юристам.

Ответственность за точность изложения фактов и цитат, а также за достоверность статистической информации несут авторы докладов и статей. Концепции подходы, оценки и суждения, изложенные в тезисах докладов и статьях, отражают исключительно точку зрения авторов и не могут рассматриваться как официальная позиция организаторов конференции.

**ӘОЖ 342.4(574)
КБЖ 67.400.1(5Каз)**

ISBN 978-601-04-6607-4

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2024

ЖАНСЕЙІТ ТҮЙМЕБАЕВ
ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
БАСҚАРМА ТӨРАҒАСЫ – РЕКТОРЫ

Құрметті конференцияға қатысушылар.

Осы конференцияның маңызды ғылыми маңызы бар, БҰҰ-ның Тұрақты даму мақсаттарын іске асыру шеңберінде, оның тұрақты дамуы мүддесінде бейбіт, ашық және демократиялық қоғам құруға бағытталған өткізіледі. Конференцияда Қазақстанның демократиялық, құқықтық, зайырлы және әлеуметтік мемлекет ретінде одан әрі дамуына қатысты мәселелер қаралатын болады. Мемлекет Басшысының жаһандық кеңістікте Қазақстанның бейбіт дамуын қамтамасыз етуге бағытталған жаңа құқықтық бастамалары қаралатын болады.

Конференция қазақстандық қоғамның тұрақты дамуын, Қазақстан Республикасының конституциялық негіздерін дамытуға, мемлекеттік басқарудың тиімді жүйесін құруға баға жетпес үлес қосқан ҚР ҰҒА академигі Сұлтан Сартайұлы Сартаевты еске алуға арналған. Академик Сұлтан Сартаев өз еңбектерінде Қазақстанның Егемендігі туралы идеяны дамытып, мемлекеттік тілді дамыту, адам құқықтарын қорғаудың тиімді тетігін құру, жоғары деңгейде тұрақты мемлекеттік басқару институттарын құру мәселелерін көтерді.

Қазақстан мемлекеттілігінің негізін қалаған алғашқы құжат 1990 жылғы 25 қазанда Жоғарғы Кеңес қабылдаған "Қазақ КСР-нің Мемлекеттік Егемендігі туралы" Декларация болып табылады.

Сондықтан 25 Қазан ұлттық мереке – Республика күні болып жарияланды. Мемлекеттік егемендік туралы Декларация жаңа тәуелсіз Қазақстанның конституциялық негіздерін құру үшін іргетасқа айналған саяси-құқықтық акт болып табылады. Декларацияда басты міндеттердің бірі Қазақ тілі мен қазақ халқының ұлттық рухын жаңғырту және дамыту болды. Айта кетейік, академик Сартаев Сұлтан Сартайұлы осы Декларацияның авторларының бірі болған. Академик Сартаев Сұлтан Сартайұлы 1990 жылғы 25 қазанда Жоғарғы Кеңестің отырысында декларацияны қабылдау қажеттілігі туралы баяндама жасады.

Академик Сұлтан Сартаевтың: "мен егемендік декларациясының рухына үлкен құрметпен қараймын. Бұл құжатты, оның ұлттық және азаматтық белсенділігін бағалауды келесі ұрпақ жариялайды".

Қазақстан Республикасының Президенті Қ. Қ. Тоқаев өзінің "Тәуелсіздік ең қымбат" атты мақаласында еліміздің өткенін, бүгін мен болашағын терең талдай отырып: "біздің мақсатымыз – Қазақстанды экономикасы мықты, рухы жоғары мықты мемлекет ретінде келесі ұрпаққа беру және жасампаз ұрпақты тәрбиелеу. Жаңа тәуелсіз ойлау-бұл елді жаңа мақсаттарға жетелейтін фактор, бүгінде бізге алыс және қол жетімсіз болып көрінеді".

ҚР Президенті Қ. Тоқаев Мемлекеттік басқарудың жаңа моделін ұсынды. Бұл модель-

дің негізі Мемлекеттік басқарудың, кадр саясатының, шешім қабылдау жүйесінің және олардың орындалуына жауапкершіліктің жаңа тәсілдері болып табылады. "Халық үніне құлақ асатын мемлекет" құрылысына курс қабылданды. Мемлекет қоғаммен тұрақты диалог жүргізуі тиіс. Бұл ретте қоғамның өзі белсенді, бастамашыл, дербес болуға тиіс.

Бүгін біз жастарды патриоттық санаға, Қазақстан халқына шынайы қызмет етуге тәрбиелеуіміз керек.

Баршаңызды келе жатқан ұлттық мереке – Республика күнімен құттықтаймын.

ЧАСТЬ 1.

НАУЧНЫЙ ВКЛАД АКАДЕМИКА СУЛТАН САРТАЕВИЧА САРТАЕВА В КОНСТИТУЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ КАЗАХСТАНА

БАЙДЕЛЬДИНОВ Д.Л.

Академик Национальной юридической академии Казахстана,
доктор юридических наук, профессор
декан юридического факультета
КазНУ им. аль-Фараби

ИБРАЕВА А.С.

Академик Национальной юридической академии Казахстана,
доктор юридических наук, профессор
КазНУ им. аль-Фараби

АКАДЕМИК САРТАЕВ СУЛТАН САРТАЕВИЧ

*Статья подготовлена в рамках проекта ИРН № АР 19678348 «Крушение Российской империи и возрождение Казахской государственности».

Каждое суверенное государство закрепляет свое рождение специальными правовыми актами. 16 декабря 1991 года на карте мира появилось новое государство – Республика Казахстан. В процессе правового оформления суверенитета активное участие принимал академик НАН РК, доктор юридических наук, профессор Сартаев Султан Сартаевич. Особо отметим плеяду ярких ученых, академиков, докторов юридических наук, которые вместе с Сартаевым Султан Сартаевичем создавали правовую основу для суверенного Казахстана. Это академики Зиманов Салык Зиманович, Баймаханов Мурат Таджимуратович, Сапарғалиев Гайрат Сапарғалиевич, Ким Владимир Александрович.

Академик Сартаев С.С. занимает особое место в истории становления суверенного государства, общественной деятельности, международных отношений, в юридическом образовании и юридической науке, в правовой и этической мысли Казахстана. как до периода обретения Независимости, так и после возникновения нового суверенного государства. «Я - человек и ничто человеческое мне не чуждо, - писал Султан Сартаевич. - Я имею право на ошибки и на исправление их. Скажу прямо: в советское время я ничем не был обделен - жил, учился, трудился, как мог. И никто мне в этом не мешал. А когда пришел, как говорят, парад суверенитетов, я опять же не отделял себя от этих грандиозных перемен. По силе возможностей старался внести свой вклад в дело становления суверенного Казахстана, поистине демократического строя в моей стране». Честный и порядочный человек, талантливый ученый и организатор Султан Сартаевич пример истинного служения самому высокому предназначению человека – любви к Родине.

Академик Сартаев С.С. родился 15 октября 1927 года в поселке Жанакорган Кызылординской области. В 1949 году окончил Алматинский государственный юридический институт (АГЮИ). С 1955 года работал на юридическом факультете в Казахском национальном университете имени аль-Фараби. Трудовой стаж ученого составляет 72 года.

Султан Сартаев – личность многогранная. Его деятельность была плодотворна в педагогической, научной, а также государственной сфере. Работал деканом юридического факультета (1960-1969); заведующим кафедрой теории и истории государства и права; конституционного и административного права; финансового права (1977-1997). В 1990 г. – член Президентского Совета РК, в 1992 - 1995 гг. – депутат Верховного Совета РК XII и XIII

1. Известно, что создание учредительных нормативных актов – тяжелый и кропотливый труд, требующий концентрации ментальных усилий, практического опыта, наличия академической культуры, великолепного академического слога. Задача переложить на язык юриспруденции происходящие процессы, связанные с установлением суверенитета республики, дать содержательно развернутый текст учредительных актов, обеспечить идейно содержательную наполненность правового акта на уровне мирового развития дана не каждому ученому.

В юридических научных кругах хорошо знают С.С.Сартаева, получившего классическое юридическое образование, названный при жизни Сократом в силу энциклопедических знаний, огромного количества публикаций по различным государственно-правовым вопросам. Юридическая общественность знает, что он являлся главным разработчиком закона «Об учреждении поста Президента КазССР», «Декларации о государственном суверенитете КазССР» (1990), закона «О государственной независимости Республики Казахстан» (1991), Закона о гражданстве, О государственном языке, первой Конституции 1993 года.

Мы должны быть благодарны за вклад его в отечественную и мировую науку. Однако, у нас не утвердилась практика авторства нормативных актов, между тем она жизненно необходима. Нивелирование авторства учредительных актов принижает в определенной степени значимость самого нормативного акта в глазах общественности, вводит в заблуждение об истинных истоках конституционных актов. Тем более это необходимо с точки зрения интеллектуального капитала Казахстана.

2. На конференции будет сказано немало превосходных слов о Султан Сартаевиче как выдающемся ученом мирового класса, наряду с Зимановым С.З., Баймахановым М.Т., Шайкеновым Н.А. и др., стоявших у истоков государственно-правового строительства в Казахстане, имена которых навечно останутся в истории Казахстана. Однако, как справедливо отметил К.-Ж. Токаев в своих Посланиях, социально-политические реформы укрепили дух нации и ставится задача построения сильного духом государства. Но одних призывов будет недостаточно, настало время действий и в этом плане с этой точки зрения предлагаем на конференции принять резолюцию об увековечении памяти наших выдающихся ученых в монументальных композициях. Нам и будущим поколениям нужны вещественные символы величия духа нации.

Многие передовые страны придают этому особое значение, имея грандиозные символы своего уникального и могущественного развития. Имеющиеся в Казахстане, например, безликие символы Независимости республики никак не могут конкурировать с ними ни по силе эмоционального воздействия, ни по силе художественного выражения.

Список использованной литературы

1. Конституция РК – Алматы. – 2020
2. Указ Президента Республики Казахстан 597 от 09.06.2021 «О дальнейших мерах Республики Казахстан в области прав человека»
3. Всеобщая декларация прав человека (принята резолюцией 217А (III) Генеральной Ассамблеи ООН от 10 декабря 1948)

АХМЕТОВА С.Б.
Докторант КазНУ им. Аль-Фараби

ИБРАЕВА А.С.
Академик Национальной юридической академии Казахстана,
доктор юридических наук, профессор
КазНУ им. аль-Фараби

К ВОПРОСУ О КЛЮЧЕВОЙ РОЛИ ГОСУДАРСТВА В ОБЕСПЕЧЕНИИ ПРАВА НА ЧАСТНУЮ ЖИЗНЬ

Статья подготовлена в рамках проекта: ИРН АР19678348 «Крушение Российской империи и возрождение Казахской государственности: историко-правовой анализ»

Человек, его права и свободы закреплены в самом первом пункте самой первой статьи Конституции РК как высшая ценность суверенного Казахстана. В Конституции РК правам человека посвящен Раздел II «Человек и Гражданин». К числу основных прав и свобод человека, закрепленных Конституцией, относится право на неприкосновенность частной жизни. Статья 18 Конституции закрепляет неприкосновенность частной жизни, личной и семейной тайны, чести и достоинства лица, тайну вкладов и сбережений, тайну переписки, телефонных переговоров, почтовых, телеграфных и иных сообщений[1].

Статья 12 Конституции РК налагает на государство обязанность признавать и гарантировать права и свободы человека. Эта обязанность реализуется путем утверждения прав человека в Конституции и в остальном законодательстве, а также обеспечивается в процессе правоприменения, ограждая человека от любого незаконного вмешательства или ограничения конституционных прав и свобод личности.

Неприкосновенность частной жизни в Казахстане регулируется нормами конституционного, уголовного, административного, гражданского законодательства, и иными отраслевыми законодательными актами. Отметим следующие специальные законодательные акты: Кодекс РК «О здоровье народа и системе здравоохранения», Кодекс РК «О налогах и других обязательных платежах в бюджет», Уголовно-Процессуальный Кодекс РК, Гражданско-Процессуальный Кодекс РК, Кодекс РК «О браке (супружестве) и семье», Закон РК «Об оперативно-розыскной деятельности», Закон РК «О банках и банковской деятельности в Республике Казахстан», Закон РК «О персональных данных и их защите», Закон РК «Об информатизации», Закон РК «О доступе к информации», Закон РК «О дактилоскопической и геномной регистрации», Закон РК «О связи», и другие.

Проблематика защиты неприкосновенности частной жизни не раз рассматривалась практиками и учеными Казахстана, в особенности в связи с проведением судебно-правовой реформы и усовершенствованием уголовно-правового законодательства. Казахстанские ученые предпринимали различные попытки интерпретировать исчерпывающим образом конституционное право на неприкосновенность частной жизни.

Так, профессор Н.Н. Турецкий утверждает, что в Казахстане «право на неприкосновенность частной жизни еще не получило широкого признания в судебной практике по причине возникновения трудностей с определением содержания этого права и сложностей сбалансирования интересов отдельной личности с интересами других лиц, групп и государства»[2].

Известный казахстанский ученый, профессор М.Ч.Когамов отмечает, что в гражданском законодательстве нет полной интерпретации понятия частная жизнь, поскольку она «многогранна и скрывает вещи, которые не всегда можно оформлять нормами права»[3].

Таким образом, понятие «частная жизнь» неразрывно связано с личностью, и в центре права на неприкосновенность частной жизни находится сам человек и его личность. Понятия

«частная жизнь» и «личность» являются динамичными, широко-определяемыми в контексте социальных наук, конкретной ситуации и конкретного общества, его социально-политического и экономического развития.

В контексте защиты права на неприкосновенность частной жизни научный интерес представляет прецедентная практика Европейского Суда по Правам Человека (ЕСПЧ)[4].

Отметим, что в прецедентной практике по делам о нарушениях Статьи 8 Конвенции о защите прав человека и основных свобод Европейский Суд по Правам Человека (ЕСПЧ) прочно закрепил, что «частная жизнь» — это широкий термин, не поддающийся исчерпывающему определению. Более комплексную интерпретацию права на частную жизнь, включающую защиту персональных данных, ЕСПЧ дал в деле *Bărbulescu v. Romania* [5].

«Статья 8 Конвенции защищает право на развитие личности, будь то с точки зрения личности или личной автономии, что является важным принципом, лежащим в основе толкования гарантий статьи 8. Каждый имеет право жить в уединении, вдали от нежелательного внимания. Понятие «частной жизни» не может быть ограничено «внутренним кругом», в котором человек может жить своей личной жизнью по своему усмотрению, тем самым полностью исключая внешний мир, не входящий в этот круг. Статья 8 гарантирует право на «частную жизнь» в широком смысле, включая право вести «частную общественную жизнь», то есть возможность личности развивать свою социальную идентичность. Право на «частную жизнь» закрепляет возможность обращаться к другим людям с целью установления и развития отношений с ними»[6].

ЕСПЧ также включает в понятие «частная жизнь» деятельность профессионального или делового характера или деятельность, происходящую в публичном контексте многочисленных аспектов физической и социальной идентичности человека, аспекты, касающиеся личной идентичности, включая репутацию и право на информационное самоопределение.

Судебные решения ЕСПЧ в основном касаются исполнения государствами негативных или позитивных обязательств перед человеком, чьи фундаментальные права и свободы нарушены. Негативные обязательства государства возникают, в случае произвольного вмешательства в частную жизнь со стороны самих государственных органов. Конвенция о защите прав человека и основных свобод, также налагает на государство определенные позитивные обязательства по обеспечению эффективного уважения права на частную жизнь. Позитивные обязательства государств заключаются в принятии комплексного законодательства и обеспечению его исполнения государственными органами, физическими и юридическими лицами. Внутреннее законодательство должно предусматривать соответствующие нормативные и процессуальные гарантии для предотвращения вмешательства в частную жизнь, которое может противоречить фундаментальному праву на уважение частной и семейной жизни [7].

Рассматривая споры о нарушении неприкосновенности частной жизни ЕСПЧ изучает и рассматривает применимое к спору международное и национальное законодательство, имеющиеся прецеденты. Суд изучает обстоятельства дела, доводы заявителя и национальных государственных органов. Далее ЕСПЧ устанавливает применимые принципы: законности вмешательства в частную жизнь, наличия законной цели, пропорциональности вмешательства, необходимости вмешательства в демократическом обществе.

Нарушение неприкосновенности частной жизни является необходимым в демократическом обществе если (1) отвечает острой социальной необходимости, (2) имеет достаточные и связанные с ней причины, (3) ограничение права на частную жизнь пропорционально преследуемой цели[8].

Таким образом, практика ЕСПЧ подтверждает, что именно государству выделена ключевая роль в обеспечении реализации прав и свобод путем принятия законов, функционирования исполнительной, правоохранительной, в том числе судебной власти.

Принятию законов уделяется важнейшая роль, поскольку именно закон устанавливает нормы и правила для всех членов общества. Как государственные, так и коммерческие лица должны следовать закону, вести свою деятельность таким образом, чтобы не нарушать права и свободы человека.

Важно отметить, что дела о нарушении права на частную жизнь инициируются самими гражданами, как в единственном лице, так и группами лиц, если нарушение права на неприкосновенность частной жизни затрагивает права нескольких лиц, как например в сфере трудовых правоотношений. Это означает, что уровень правовой грамотности гражданского общества высок.

Завершая данную статью, подчеркнем, что многое в защите и обеспечении прав человека зависит от качества законов страны. Несомненно, законодательство должно предусматривать четкие и понятные права и обязательства для граждан, субъектов частного и государственного сектора, положения, создающие условия для реализации права на неприкосновенность частной жизни.

Именно государство должно способствовать повышению правовой грамотности и информированности граждан, в том числе среди государственных служащих. В этом отношении в правовой сфере необходимо предусматривать четкие и конкретные обязательства для государственных органов. При этом особое значение имеют правовые ограничения для государственных органов.

Список использованной литературы

1. Конституция Республики Казахстан. Принята 30 августа 1995 г.
2. Когамов М.Ч. Неприкосновенность частной жизни: Сборник материалов круглого стола. - Астана, Академия правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан, 2018, <https://academy-rep.kz/uploads/9358880f09878c9862d6d1dc5a460146.pdf>
3. Турецкий Н.Н. Право на неприкосновенность частной жизни в Республике Казахстан. Сборник материалов экспертной встречи. - Астана, 15 декабря 2009 года, https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31067572&pos=78;-2#pos=78;-2
4. European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Sept. 3, 1953, ETS 5, 213 UNTS 221. <https://www.echr.coe.int/european-convention-on-human-rights>
5. *Bărbulescu v. Romania* no. 61496/08, (ECtHR, 5 September 2017)
6. *Basu v Germany* no. 215/19, (ECtHR, 18 October 2022)
7. *Beghal v. the U.K.* no. 4755/16, (ECtHR, 28 February 2019)
8. *Breyer v. Germany* no. 50001/12, (ECtHR, 30 January 2020)

РАХИМОВА А.Е.
старший преподаватель
НУО «КазУИиТС»

ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЮРИДИЧЕСКОЙ ПРОФЕССИИ

Цифровая трансформация - это внедрение современных цифровых технологий в бизнес-процессы социально-экономических систем всех уровней. Этот подход подразумевает не только установку современного оборудования или программного обеспечения, но и фундаментальные изменения в подходах к управлению, корпоративной культуре, внешних коммуникациях. В результате повышаются производительность каждого

В заключение подчеркнем, казахстанская молодежная политика больше представляет собой сферу идеологии, а принимаемые государством меры для борьбы с социально-экономическими проблемами молодежи недостаточны. На опыте других стран можно увидеть, что в определенных моментах, связанных с социально-экономическими проблемами, молодежь является активным двигателем прогресса. Современную казахстанскую молодежь пока сложно представить в такой роли, так как подавляющее большинство молодежи, как и взрослое население, придерживается сохранения нынешнего статус-кво, то есть не имеет революционного настроения. Конечно, казахстанская молодежь настроена оптимистически и конформистски, а в случаях возникновения трудностей социально-экономического характера, готова к ним адаптироваться.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Закон «О государственной молодежной политике в РК» от 9 февраля 2015 <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000285>
  2. Фролова М.И. Формирование и реализация региональной молодежной политики в условиях трансформирующегося российского общества (на материалах Приморского края): дис. ... канд. социол. наук: Владивосток, 2014.
  3. Раковская О.А. Социальные ориентиры молодежи: тенденции, проблемы, перспективы. – М.: Наука, 2021.
- Послание Главы государства Республики Казахстан К.К. Токаева народу Казахстана от 1 сентября 2023 г. «Справедливое государство. Единая нация. Благополучное общество». <https://www.akorda.kz/ru/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana-181130>

Б.Ж. ҚУАНДЫҚОВ

Ұлттық заң академиясының академигі,
заң ғылымдарының кандидаты, доцент
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

Л.Б.НУСИПОВА

заң ғылымдарының магистрі
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

ҚАЗАҚ АВТОНОМИЯЛЫҚ КЕҢЕСТІК СОЦИАЛИСТІК РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ӘДЕТТІК ҚҰҚЫҚ ЖҮЙЕСІМЕН КҮРЕСІ

Мақала ИРН АР19678348 «Ресей империясының күйреуі және Қазақ мемлекеттілігінің жандануы: тарихи-құқықтық талдау» деген жоба аясында дайындалды.

Қазақ автономиялық кеңестік социалистік республикасы 1920-1936 жылдар аралығында өмір сүрген ұлттық мемлекет болып табылады. Автономия қазақ жеріндегі алғашқы Кеңес өкіметінің саясатын жүзеге асыратын мемлекеттік құрылым болып табылды. Қазақ автономиялық кеңестік социалистік республикасы кеңестік үлгідегі мемлекеттік басқару мен құқықтық жүйені Қазақстанда орнықтыруға ерекше күш салды.

Қазақ автономиялық кеңестік социалистік республикасының басты саясаттарының бірі жергілікті халқтың әдетік-құқықтық жүйесімен күресіп, оны түп-тамырымен жою еді. Осы бағытта автономиялық мемлекет бірнеше құжаттарда қабылдап үлгерген болатын. Алғашқы бұл бағыттағы құжаттың бірі, 1920 жылғы 10 қазандағы «Кеңестік әділет органдарын құру» туралы резолюция болып табылады [1 с.37]. Бұл құжатта қалың-мал төлеу мәселелесі соттық қорғауға жатпайтындығы бекітілді. ҚазАКСРның әдеттік құқық нормаларымен күрес жүргізудегі бірінші декреті «Құн төлеуді жою туралы» 1920 жылдың 9 желтоқсанда

қабылданған [2 с.58]. Декретте құн төлеуге қатысты қандай да болмасын, келісім-шарт жасасу, уағдаласу заңсыз болып есептеледі. Құн төлеген адам құн төлеу арқылы жауапкершіліктен босатылмайды. Төленген құн тәркілеуге жатады. Қазақ әдет құқығының нормаларымен күрес бағытындағы тағы бір декрет 1920 жылдың 28 желтоқсанында қабылданған «Қалың малды жою туралы» [3 с.59] декрет болып табылады. Декрет қалың мал төлеуді кеңес өкіметінің саясатына кереғар келетін құбылыс ретінде бағалап, әйел баласының ар-ожданына нұқсан келтіретін әдет ретінде қабылдап, оны беруге тиым салды және оны жоюды бекітті. Қалың мал төлеу туралы қандай да болмасын келісім жасау заңсыз деп табылды. Аталған декреттің талаптарын бұзу берілген қалың малды тәркілеуге әкеліп соғады - делінген.

Қазақ автономиялық кеңестік социалистік республикасындағы неке қатынастарын реттеуге бағытталған декретте де ескі әдеттік құқық нормаларымен күрестің талаптары орын алды. Бұл декрет 1921 жылдың 17 қаңтарында қабылданған [4 с.75]. Қырғыздардың арасындағы неке құқығы туралы декретте көпәйелалушылыққа тыйым салынды. Сонымен қатар жесір қалған әйел өзіне тиесілі мүлікке өзі ие болатындығы көрсетілді. Екінші рет қаласа, өз қалауы бойынша басқа күйеуге шыға алатын болды. 1921 жылдың 29 қыркүйегінде қырғыздардағы (қазақтардағы авторлар) жасау, некелік сыйлықтар туралы декрет қабылданды [5 с.99]. Декретке сәйкес қалыңдықтың артынан ата-анасы, туған-туыстарды апарған дүние мүліктің барлығы қалыңдықтың меншігі болып табылды. Егер ерлі-зайыптылардың біреуі қайтыс болса немесе ажырасқан жағдайда оның меншігінде мүлкі қала беретін болды. Жасау мен ілуде ерлі-зайыптылардың меншігіндегі мүлкі болып есептелді. Некеге отырған кезде екі жақтың ата-аналары мен туған-туыстары әкелетін сыйлықтарда некелесушілердің меншігі болып саналды. «Көпәйелалушылықты жазалау» туралы 1921 жылғы 9 қарашадағы қабылданған декрет [6 с.100] көпәйелалушылыққа қылмыстық жаза қолдануды заңдық тұрғыдан бекіткен болатын. Декретте көпәйелалушылықтың түсінігі және ерекшелігі көрсетілді. Көпәйелалушылыққа тек ер адам ғана емес, әйел адамда кінәлі болып табылатын болды. Кінәлі адам декретке сәйкес бір жылға бас бостандығынан айыру үйіне қамалатын болған. Көпәйелалушылық қылмысына сонымен қатар оған қатысқандар, делдал болғандар да жауап беретін болған. Мұндай істер халық сотында, екі заседательдің қатысуымен қаралады. 1921 жылдың 9 қарашасындағы қабылданған «Қырғыздардағы әйелдерді некелеуге күштеу туралы» тағы бір декретте [7 с.101], егер белгілі бір зиян келтіретін пиғылмен әйелді некелесуге күштейтін болса, оған бес жылға дейін бас бостандығынан айыру жазасы қолданылған. Ондай жағдайларға әйелді өзінің еркінен бөлек, некеге тұруға күштеу, біреумен некелесуге келіскен қалыңдықты, некелескен болашақ жұбайынан бас тарттыру, үйленген әйелді күйеуінен ажырату жатады. Ондай істер халық сотында алты заседательдің қатысуымен қаралатын болған.

Көріп отырғанымыздай автономиялық мемлекет қазақ әдет-ғұрып нормаларымен жүйелі түрде күрескен болатын. Көп жағдайда мемлекет әдет нормаларын қоғам өмірінен аластатуда күштеуді, қорқытуды қару ретінде қолданып отырғанын байқаймыз. Мемлекеттік билік бастысы әдет нормаларымен өлкеде басқа да әлеуметтік байланыстарды реттейтін нормалар біте қайнасып, өрбитіндігін [8 с.142] ескермеді. Сондықтан болар биліктің бұл бағыттағы іс-шаралары өзінің деңгейінде тиімділігін көрсете алмауы.

Мемлекеттің қазақ әдет-ғұрып құқығына қатысты мұндай қадамдары болашақ ұрпақтың санасын улап, оны қоғамға жат көрсетуге ықпал етті.

Пайдаланған әдебиетер тізімі

1. «Об организации Советской юстиции резолюция от 10 октября 1920 года» / Собрание законодательства Казахской Автономной Советской Социалистической Республики (1920-1936 годы) Алма-Ата – 1969 – с.34-37.

2. «Об отмене куна» декрет Совнаркома КАССР от 9 декабря 1920 года / Собрание законодательства Казахской Автономной Советской Социалистической Республики (1920-1936 годы) Алма-Ата – 1969 – с.58.

3. «Об отмене калыма у киргиз» декрет ЦИК и Совнаркома КАССР от 28 декабря 1920 года / Собрание законодательства Казахской Автономной Советской Социалистической Республики (1920-1936 годы) Алма-Ата – 1969 – с.59.

4. «О брачном праве у киргиз» декрет Совнаркома КАССР от 17 января 1921 года / Собрание законодательства Казахской Автономной Советской Социалистической Республики (1920-1936 годы) Алма-Ата – 1969 – с.75-77.

5. «О приданом, жасау и брачных подарках у киргиз» декрет Совнаркома КАССР от 29 сентября 1921 года / Собрание законодательства Казахской Автономной Советской Социалистической Республики (1920-1936 годы) Алма-Ата – 1969 – с.99-100.

6. «О наказуемости многоженства» декрет Совнаркома КАССР от 9 ноября 1921 года / Собрание законодательства Казахской Автономной Советской Социалистической Республики (1920-1936 годы) Алма-Ата – 1969 – с.100-101.

7. «О принуждении женщин к супружеству у киргиз» декрет Совнаркома КАССР от 9 ноября 1921 года / Собрание законодательства Казахской Автономной Советской Социалистической Республики (1920-1936 годы) Алма-Ата – 1969 – с.101.

8. Кенжалиев З.Ж.; Даулетова С.О. «Казахское обычное право в условиях Советской власти (1917-1937 гг.) – Алматы: Ғылым» - 1993- 143 с.

СОДЕРЖАНИЕ

ТҮЙМЕБАЕВ Ж. ҚҰРМЕТТІ КОНФЕРЕНЦИЯҒА ҚАТЫСУШЫЛАР	3
ЧАСТЬ 1. НАУЧНЫЙ ВКЛАД АКАДЕМИКА СУЛТАН САРТАЕВИЧА САРТАЕВА В КОНСТИТУЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ КАЗАХСТАНА	
БАЙДЕЛЬДИНОВ Д.Л., ИБРАЕВА А.С. АКАДЕМИК САРТАЕВ СУЛТАН САРТАЕВИЧ	5
БАЙМАХАНОВА Д.М. РАЗВИТИЕ ПАРЛАМЕНТАРИЗМА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗХАСТАН В ТРУДАХ АКАДЕМИКА С.С. САРТАЕВА	9
МАУЛЕНОВ К.С. НАУЧНОЕ ЮРИДИЧЕСКОЕ НАСЛЕДИЕ АКАДЕМИКА СУЛТАНА САРТАЕВИЧА САРТАЕВА	11
АЮПОВА З.К., КУСАИНОВ Д.У. АКАДЕМИК С.С. САРТАЕВ КАК АРХИТЕКТОР ДЕКЛАРАЦИИ «О ГОСУДАРСТВЕННОМ СУВЕРЕНИТЕТЕ».....	20
ИБРАЕВА А.С., ТҮРСЫНҚҰЛОВА Д.А. АКАДЕМИК С.С. САРТАЕВТЫҢ ЕҢБЕКТЕРІНДЕ ЕГЕМЕНДІК, БЕЙБІТШІЛІК ПЕН КЕЛІСІМДІ САҚТАУ ТУРАЛЫ КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ИДЕЯЛАР	24
БАЙМАХАНОВА Д.М., АБЫХАН Д.Н. ПРАВОВОЕ ОФОРМЛЕНИЕ СУВЕРЕНИТЕТА И НЕЗАВИСИМОСТИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН В ВОСПОМИНАНИЯХ АКАДЕМИКА С.С. САРТАЕВА	26
ИСАБЕКОВ А.Қ. ТҰҒЫРЫ БИІК ТҰЛҒА ЕДІ	28
БАЙКЕНЖЕЕВ А.С. ИДЕИ АКАДЕМИКА С.С. САРТАЕВА ОБ УКРЕПЛЕНИИ НЕЗАВИСИМОСТИ, ОБЕСПЕЧЕНИИ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА В ЦЕЛЯХ СОХРАНЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННОГО СТРОЯ И ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ЦЕНОСТНОСТИ	30
ЖАРБОЛОВА А.Ж. ЗАМАН ТАЛАБЫНА САЙ БІЛІМДІ ЖӘНЕ РУХАНИ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА БАЙ МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУҒА ҮЛКЕН ҮЛЕС ҚОСҚАН АЗАМАТ	34
БЕЙСЕТБАЙ М.Қ. АКАДЕМИК САРТАЕВ СҰЛТАН САРТАЙҰЛЫНЫҢ ЖАСТРАҒА ҒЫЛЫМҒА АШҚАН ЖОЛЫ МЕН АРТЫНАН ЕРЕТІН ІЗІ	36
ЧАСТЬ 2. НАУЧНЫЕ СООБЩЕНИЯ ВЕДУЩИХ УЧЕНЫХ	
САРТАЕВА Р.С. О КОНСТИТУЦИОННЫХ ОСНОВАНИЯХ КУЛЬТУРНО-ЦИВИЛИЗАЦИОННОГО ПРОЕКТА «СПРАВЕДЛИВЫЙ КАЗАХСТАН».....	38

ШУМИЛОВ В.М. ТРАНСФОРМАЦИЯ ГЛОБАЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПРАВОПОРЯДКА И РОЛЬ СУВЕРЕННЫХ ГОСУДАРСТВ	43
ДЖУМАНОВА Г.Ж. РЕЛИГИОЗНАЯ ТОЛЕРАНТНОСТЬ – УСЛОВИЕ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА	48
СУЛЕЙМЕНОВА С.Ж. МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВАЯ ЗАЩИТА МАТЕРИНСТВА, ДЕТСТВА И СЕМЬИ В СОВРЕМЕННОМ КАЗАХСТАНЕ.....	53
НУРПЕЙСОВ Е.К., БАДИЕВ А.М. СУДЕБНАЯ ВЛАСТЬ И ПРИНЦИП РАЗДЕЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ В ИСТОРИИ КАЗАХОВ.....	57
ИБРАЕВА А.С., БАЙКЕНЖЕЕВ А.С., ОРЫМБЕТОВА А.М. ПРАВОВАЯ КУЛЬТУРА – ОСНОВА РАЗВИТИЯ И УКРЕПЛЕНИЯ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА, ЗАЩИТЫ КОНСТИТУЦИОННОГО СТРОЯ, ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА	61
АКИМЖАНОВ Т.К. СОВРЕМЕННАЯ ОРГАНИЗАЦИОННАЯ ПРЕСТУПНОСТЬ – КАК РЕАЛЬНАЯ УГРОЗА ПОСТРОЕНИЯ ПРАВОВОГО ГОСУДАРСТВА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН	65
ТУСУПОВА А.Ж., БАЙМАХАНОВА Д.М. КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА КОРРУПЦИОННЫЕ ПРАВОНАРУШЕНИЯ.....	73
АВАНЕСОВА А.А. АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ВЫНУЖДЕННОЙ МИГРАЦИИ В РЕСПУБЛИКАХ ЮЖНОГО КАВКАЗА И РОССИИ	81
АУАНАСОВА А.М. НАЧАЛО ПРОЦЕССА РАЗРУШЕНИЯ КОЛОНИАЛЬНОЙ ИМПЕРИИ НА ПОСТСОВЕТСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ (НА ПРИМЕРЕ ДЕКАБРЬСКОГО ВОССТАНИЯ В АЛМА-АТЕ 1986 г.).....	85
КАЛИШЕВА Н.Х. НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ЮСТИЦИИ В НОВОМ КАЗАХСТАНЕ.....	89
НУРПЕЙСОВ Е.К., ТУРСЫНКУЛОВА Д.А., НУСИПОВА Л.Б. РЕАЛЬНЫЙ КОНСТИТУЦИОНАЛИЗМ В КАЗАХСТАНЕ	93
АЮПОВА З.К., МАТАЕВА М.Х. АДМИНИСТРАТИВНАЯ ЮСТИЦИЯ В КАЗАХСТАНЕ В НОВЫХ УСЛОВИЯХ	98
ҚАСЫМЖАНОВА А.А., БЕКТУРГАНОВА А.А. СУД – ГЛАВНЫЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ОРГАН, ОСУЩЕСТВЛЯЮЩИЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПО ЗАЩИТЕ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА	101
АЮПОВА З.К., ОМИРКУЛ Д.Д. МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ	106

КАКИМ И. СУДЕБНЫЙ КОНТРОЛЬ В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН: ОПЫТ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ИНСТИТУТА СЛЕДСТВЕННОГО СУДЬИ	110
ИБРАЕВ Н.С. ПРОБЛЕМЫ ПРОФИЛАКТИКИ БЫТОВОГО НАСИЛИЯ В СОЦИАЛЬНОМ И ПРАВОВОМ АСПЕКТЕ	113
АЮПОВА З.К., МАТАЕВА М.Х. К ВОПРОСУ О ЛОББИРОВАНИИ ИЛИ ЛОББИСТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	117
ЗАБИХ Ш.А., МҰРАТҚЫЗЫ А. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА АВТОРЛЫҚ ҚҰҚЫҚТЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ- ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ	122
АЮПОВА З.К., АДАЙБАЕВА А.Б. НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОЙ ПРИРОДЫ КОРПОРАТИВНЫХ ОТНОШЕНИЙ	125
МЫРЗАТАЕВ Н.Д. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ СОТ ЖҮЙЕСІ ТҰРАҚТЫ ҚОҒАМДЫҚ ДАМУ КЕПІЛІ	129
РЫСКАЛИЕВ Д., ЛОЖНИКОВА О.П., ТОКАН С.М. СОЦИАЛЬНОЕ ПАРТНЕРСТВО В ТРУДОВЫХ И В СМЕЖНЫХ С ТРУДОВЫМИ ОТНОШЕНИЯХ	132
СЕЙТОВА Р.М., АБДИКЕРИМОВА А.А. КОНСТИТУЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ И ПРОБЛЕМЫ ПРАВ И БЕЗОПАСНОСТИ ЧЕЛОВЕКА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН	136
АХМЕТОВА С.Б., ИБРАЕВА А.С. К ВОПРОСУ О КЛЮЧЕВОЙ РОЛИ ГОСУДАРСТВА В ОБЕСПЕЧЕНИИ ПРАВА НА ЧАСТНУЮ ЖИЗНЬ	141
РАХИМОВА А.Е. ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЮРИДИЧЕСКОЙ ПРОФЕССИИ	143
КАКИМ И.К. СУДЕБНЫЙ КОНТРОЛЬ СТРАН КОНТИНЕНТАЛЬНОЙ ЕВРОПЫ (НА ПРИМЕРЕ ГЕРМАНИИ, ИТАЛИИ, ФРАНЦИИ)	147
ПАРХАТЖАН И., МАДАЛИЕВ Т.П. СУЩНОСТЬ, СОДЕРЖАНИЕ И РОЛЬ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЮРИДИЧЕСКИХ УСЛУГ	151
КУРАЛБАЕВА Ш.У. СӨЗ ЖӘНЕ АҚПАРАТ БОСТАНДЫҒЫ ҚҰҚЫҒЫНЫҢ ГЕНЕЗИСІ: ӘЛЕМДІК ЖӘНЕ ОТАНДЫҚ ТӘЖІРІБЕ	155
БАЖЕНОВА М.Д. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ КОНСТИТУЦИЯСЫ – МЕМЛЕКЕТ ЖӘНЕ ҚОҒАМНЫҢ НЕГІЗГІ ЗАҢЫ	158

ШЕРИМОВА Н.Ш.

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ИЗУЧЕНИЯ ОБЫЧНОГО ПРАВА КАЗАХОВ
В ДАЛЬНЕЙШЕМ РАЗВИТИИ ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА 164

МЫНБАЕВА Н.Б.

НЕКОТОРЫЕ ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ
АВТОРСКОГО ПРАВА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН 167

БЕЙДИЕВА А.Н.

АДАМНЫҢ КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН ДЕМОКРАТИЯНЫҢ
ДАМУЫНДАҒЫ ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕРІ 177

АБДУХАИМОВА А.М.

COVID-19-ҒА ҚАРСЫ ВАКЦИНАЦИЯ КЕЗІНДЕ КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ
ҚҰҚЫҚТАРДЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЖӘНЕ ШЕКТЕУ 179

АСИЛБЕКОВА Л.Р.

ЦИФРЛАНДЫРЫЛҒАН ӘКІМШІЛІК СОТ ЖҮЙЕСІНДЕГІ АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫН
ҚОРҒАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ 181

МАМРАЕВА А.Ә.

ЦИФРЛЫҚ ҚАЗАҚСТАН: ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ҚҰҚЫҚ
САЛАСЫНДА АЛАТЫН ОРНЫ МЕН МАҢЫЗЫ 184

ZHANG R., USEYNOVA K., BISKULTANOVA A.

ANTI-CORRUPTION MECHANISMS AND ANTI-CORRUPTION APPROACHES AIMED
AT REDUCING THE LEVEL OF CORRUPTION 188

МЕДЕУБЕК З.Т.

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВОГО СТАТУСА
ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА 192

КАШКЫНБЕКОВА У.Н.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ КОНСТИТУЦИЯСЫНЫҢ ТІКЕЛЕЙ ҚОЛДАНЫЛУ
ҚАҒИДАТЫ 194

ЧАСТЬ 3. НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ

ДАНИЯРОВ С.Д.

ЛИЧНОСТЬ ЛИЦА, СОВЕРШИВШЕГО ЗЛОУПОТРЕБЛЕНИЕ ПОЛНОМОЧИЯМИ,
ПРЕВЫШЕНИЕ ВЛАСТИ ИЛИ ДОЛЖНОСТНЫХ ПОЛНОМОЧИЙ 198

ОНДАШҰЛЫ Е.

КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ СОТ – ӘДІЛДІККЕ ЖЕТКІЗЕТІН ҚҰРАЛ 200

ЖАПАРБЕК А., МЕРЕКЕ А.

РОЛЬ ПРАВОВЫХ МЕХАНИЗМОВ В ПОДДЕРЖКЕ ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА НА
ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЕ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН 202

БАЗАРТАЕВА Е.Б.

ДӘСТҮРЛІ ҚАЗАҚ ҚОҒАМДАҒЫ ҚЫЛМЫС ЖӘНЕ ЖАЗА ИНСТИТУТЫНЫҢ ӨЗЕКТІ
МӘСЕЛЕЛЕРІ 205

АМАНГЕЛЬДИЕВ Ж.Е. ПРОБЛЕМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН В ОБЛАСТИ ОХРАНЫ КЛИМАТА	208
ДЖАППУЕВА А.Д. СИСТЕМА ОГАНОВ УПРАВЛЕНИЯ ОХРАНОЙ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ В ДЕМОКРАТИЧЕСКОМ ГОСУДАРСТВЕ.....	212
БЕРТЛЕУОВ С.С. ПИЛОТСЫЗ ҰШУ АППАРАТТАРЫНА МЕМЛЕКЕТТІК НӨМІРДІ ҚОЮ	215
ҚОБЛАНДИНА А.С. АЗАМАТТЫҚ ҚОҒАМДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ БІЛІМ БЕРУ МЕН ТӘРБИЕНІҢ РӨЛІ.....	218
МУХИТДИНОВ А.А. ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА И ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ МЕРЫ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ РЕЛИГИОЗНОМУ ЭКСТРЕМИЗМУ	220
КОЙШЫБЕКОВ А.Р. СОЦИАЛЬНАЯ ЗНАЧИМОСТЬ И ПРИНЦИПЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	224
КАЛИЕКОВ Е.М. ПОНЯТИЕ ЭКСТРЕМИЗМА СРЕДИ ПОДРОСТКОВ И ЕГО СПЕЦИФИКИ В СОВРЕМЕННОМ КАЗАХСТАНЕ.....	227
НУРАКЫНОВ Ж. ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНЫЕ МЕРЫ ПРЕДОТВРАЩЕНИЙ КИБЕРПРЕСТУПЛЕНИЙ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ	232
МУШЕКЕНОВ М.М. КРИМИНАЛИСТИЧЕСКАЯ СПЕЦИФИКА ПРЕСТУПЛЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С НАРУШЕНИЯМИ ПРАВИЛ БЕЗОПАСНОСТИ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ И ЭКСПЛУАТАЦИИ ТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВ ВОДИТЕЛЯМИ.....	237
АХМЕДОВ Н.А. НАВЫКИ ПОВЕДЕНИЯ ПОЛИЦЕЙСКИХ В СЛУЖЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	242
ШАЙСУЛТАНОВ С.Д. ЭВОЛЮЦИЯ РАЗВИТИЯ, ТЕНДЕНЦИИ ИНТЕРНЕТ-МОШЕННИЧЕСТВА	246
ЖАҚАН С.Н. МОНАРХИЯЛЫҚ БАСҚАРУ ТУРАЛЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ САЯСИ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ОЙ ТАРИХЫНДАҒЫ КӨЗҚАРАСТАР	255
БЕРТЛЕУОВ С.С. О ВНЕДРЕНИИ УСЛОВНЫХ ОБОЗНАЧЕНИЙ ЭКСПЛУАТАНТА БЕСПИЛОТНОГО ЛЕТАТЕЛЬНОГО АППАРАТА В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ	264
АБЖАПАРОВА Ф.А. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ЗАҢ ШЫҒАРУДЫҢ КЕЗЕНДЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ	274

БАЗАРТАЕВА Е.Б.

ҚАЗАҚ ӘДЕТ ҚҰҚЫҒЫ БОЙЫНША ҚЫЛМЫС ПЕН ЖАЗАҒА ШАРИАТТЫҢ ӘСЕРІ 282

ЕРМЕКҰЛЫ Б.

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖҮЙЕСІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ МЕН ДАМУДЫҢ ӨРТҮРЛІ
ТАРИХИ КЕЗЕНДЕРІНДЕГІ ҚҰҚЫҚТЫ ҚАБЫЛДАУ 289

ЖАҚАН С.Н.

МОНАРХИЯЛЫҚ БАСҚАРУ НЫСАНДАРЫ 297

НЕСИПБАЙ Б.Б.

КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН 299

ҚУАНДЫҚОВ Б.Ж., НУСИПОВА Л.Б.

ҚАЗАҚ АВТОНОМИЯЛЫҚ КЕҢЕСТІК СОЦИАЛИСТІК РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ӘДЕТТІК ҚҰҚЫҚ ЖҮЙЕСІМЕН КҮРЕСІ 303

Ғылыми басылым

**Республика күніне орайластырылған және ҚР ҰҒА академигі,
заң ғылымдарының докторы, профессор
СҰЛТАН САРТАЙҰЛЫ САРТАЕВТЫ**
еске алуға арналған «Қазақстанның демократиялық мемлекет ретіндегі
конституциялық дамуы: теория және практика» тақырыбындағы
халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның
МАТЕРИАЛДАРЫ
Конференция әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың
90 жылдығын мерекелеу аясында өткізілді

(ИРН 14871865 «Қазіргі кезеңде Қазақстан Республикасында парасаттылықты қалыптастырудың
саяси-құқықтық мәселелері» деген жоба аясында дайындалды)

21 қазан 2023 ж.

Басуға 19.04.2024 жылы қол қойылды. Пішімі 60x84 1/16.
Көлемі 11,5 б.т. Офсетті қағаз. Сандық басылым.
Бағасы келісімді.
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
«Қазақ университеті» баспа үйі.
050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.

«Қазақ университеті» баспа үйі баспаханасында басылды.